



Mukəddəs Kitab

Təwrat 33-qisim

«Mikaḥ»

© Mukəddəs Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyşurqə Kalam Tərijimisi»

Təvrat 33-qism

«Mikah»

(Mikah pəyoqəmbərnin kitabı)

Kirix söz

Pəyoqəmbər toqrisida

Mikah pəyoqəmbərnin arka kərunuxi bizgə naməlum. Uning yurti Yəhədanin jənubiy tərpidiki, Yerusalemdin ottuz kilometr yirəqliktiki «Morəxət» yaki «Morəxət-Gat» degən kiçik bir yeza idi. Xuning üqün biz uni dehqan yaki terikçi boluxi mumkin dəp pərəz qilimiz. Xunglaxkimu uning ixlətkən səzlükləri bək addiy səzlüklər boləjan. U qəbul qiləjan wəhiylərnin bəziləri padixah, əmirlər wə Yerusalemdiki baylar toqrisida boləjaqqa, u pat-pat yurtidin qikçi «qong xəhər» boləjan Yerusaleməja barəjan bolsa kerək. U Yəxaya pəyoqəmbər bilən zamandax bolup, ikkilisi Yəhədana bəxərət bərgən, ohxaxla nəpsi aram tapmaydiəjan baylarning wə «Nemə gəp kulakqa yaxsa xu gəpni eytiəjan» sahta pəyoqəmbərlərnin qarxilikləja uqriəjan. Yəxaya pəyoqəmbər Mikahning bir bəxaritini öz kitabida nəkil kəltürgən (4:1-4). Xu dəwrlərdə Amos wə Həxiya pəyoqəmbərlər «ximaliy padixahlik» Israilda bəxərət beriwatqanidi. Mikahning bəxərətliəri Yəhəda toqruqluqmu həm «ximaliy padixahlik» («Israil») toqruqluqmu idi. Bəzi waqitlarda u «Israil» degən sözni ixlitip ikki padixahlikni birliktə tiləja alidu. Bundak əhwal kərüləndə biz izahətləri bərdük.

Yeziləjan waqti

Kitabidiki birinçi ayəttə Mikahning pəyoqəmbərlik hizmitini qiliwatqan məzgili kərsitilidu. Bu məzgil Yəhəda padixahləri Yotam, Aħaz, Həzəkiyaning təhtkə olturəjan waqtilirini öz iqigə alidu — yəni miladiyədin ilğiriki 739-686-yilləri (jəmiy 53 yıl). Kitabiki bəxərətlərnin kəpinqisi Asuriyə imperiyası Yəhədanı ixəjal qilixtin ilğiri, yəni miladiyədin ilğiriki 701-yilidin ilğiri yeziləjan bolsa kerək — qünki ular xu wəqəni aldin'ala eytidu.

Kitabning arka kərunuxi wə temisi

Miladiyədin ilğiriki 922-yılı Sulayman padixah əlgəndin keyin, Yəhəda wə Israil ikki padixahlik bolup bir-biridin ayrilip ketidu. «2Tar.» 10-babta mundaq hatiriləngən: «**Xu tərəkida Israil Dawutning jəmətidin** (yəni, Yəhəda kəbilisidin) **yüz örüp, bəgünəgə kəder uningəja qarxi qikçi kəldi**».

Xu waqittin keyin, yəni miladiyədin ilğiriki 8-əsirning ikkinçi yerimi, Israil wə Yəhəda hər ikkisining əng gülləngən məzgili idi. Ikki paytəht — Yerusalemlə Samariyə zor bayaxatliqtin bəhrimən boluxqa baxliəjanidi. Biraq ular bu bayaxatliqqa eəjir bədəl tələngənidi — u bolsimu, kəmbəqəllərnin dəhşətlik eksplətsiyə qilinixidur: «baylar tehimu beyip ketiwatqan, namratlar tehimu namratlixiwatqan» idi.

Hudaning Musa pəyoqəmbərgə qüxürgən kanunlirida «namrat», «tul hotun», «yetim-yisir» wə «yat musapir»larəja yardəm berix tooqrisida heli kəp maddilar bar idi. Hər yəttə yilda, kərzni bikar kilix, əzini kullukqə setiwətkənlərni hərlükkə qayturux kerək idi; hər əllik yilda («azadlıq yili» yəki «burəja (qelix) yili») barlıq kərzlərni bikar kilix wə yər-zeminni əz igitigə yəki ailisidikilərgə qayturux kerək idi. Hər yili həsulning «tunji axlık»i yəki «tunji mewiliri»din ayrip elip, ibadət hizmitidə boləjan kahinlar həm Lawiy kəbilisidikilərgə, andin kəmbəqəllərgə üləxtürüp berixi kerək idi; həsul aləqanda (məyli etizdin, üzümzardin bolsun) pəkət bir kətimla «yioqiwelix»ka bolatti. Muxu yioqiwelixtin keyin kəlip qələjan yəki keyin pixqan ziraətlər yəki mewilərni kəmbəqəllərnin yioqiwelixioqə qaldurux kerək idi; hər üç yilda, həlkning barlıq kirimlrining wə aləjan həsullirining ondin birini ayrip kəmbəqəllərgə tarkitixi kerək idi. Bularnin həmmisining üstidə, mukəddəs kanundiki: **«Pərwərdigar Hudaingni pütün kəlbəng, pütün jening, pütün zehning, pütün küqüing bilən səygin»** wə **«Əzüngni səyğəndək qoxnangni səygin»** degən ikki **«büyük pərman»** bar idi. Sulayman padixah əzining bir nəsihiti bilən dikqitimizni bu ikki pərmanni ayriwətməslik üstigə mərkəzləxtüridu: **«Miskinni bozək kiloquqi – Pərwərdigaroqə həkərət kiloquqidur; həjətmənlərgə xapaət kilix uni hərmətligənliktur»** («Pənd.» 14:31).

Lekin həkəmdarlar, kahinlar wə həlkning zor bir qismi bu bəlgilimilərnin həmmisini kəzigə ilmayla qalmaq, əksiqə ohximiəjan dərijidə aldamqilik, op'əuq bulangqilik, zinahorluk kilix wə sot sorunlirida para yeyixtək yaman illətlər pəyda qiləjanidi. Hudaning wəkilliri boləjan kixilər, yəni muxundaq əhwalni əyiblix kerək boləjan kahinlar wə «pəyoqəmbərlər» süküt arqilik qoxuluxini bildürgən yəki uni aktiplik bilən qolliəjanidi. Həyran qalarlıq ix xuki, Samariyə (İsrail) kərünüxtə intayin dindar bir həlkqə ohxaytti. Biz Təwrattiki «Amos pəyoqəmbər» wə «Həxiya pəyoqəmbər» degən kişimlərdin ularning sadıqlıq bilən təwapqahlar (Bəyt-Əl, Gilgal wə Bəər-xəba)qə «həj» qilidiəjanlikini, qurbanlıqlərni qilixqə amraqlikini wə diniy paaliyətlirining «dəbdəbilik»likini bilimiz. Təwrattiki «Yəxaya pəyoqəmbər» degən kişimdin ularning «taət-ibadət»lirigə qoxuləjan yəkimlik yəki mungluk muzika-nahxiri tooqruluk həwərdar bolimiz. Biraq ularning xu diniy paaliyətlirining həmmisi Hudaning nəziridə həkəkiy ihlasmənlıktin tolimu yirək boləjan, yirginqlik pasiklik, halas. Uning üstigə, ularning xu «ibadət»i həttə butpərəslik bilənmə arilixip kətkənidi.

Huda Musa pəyoqəmbərgə qüxürgən kanunda əzigə qurbanlıq qilixning pəkət bir jaydila bolidiəjanlikini bəkitkən. Ahirda bu jay Yerusalemlə boldi. U təqlər yəki dēqlər boləjan «yukiri jaylar» üstigə əzigə qurbanlıq qilix ibaditi üçün qurbangahlarıni kuruxni kət'iy mən'i qiləjan. Biraq heli baldurla kixilər (xübhəisizki, əslidə yaxsi niyə bilən) muxundaq qurbangahlarıni yukiri jaylarda kuruxqə baxlıəjan; ular uzun ötməylə butpərəslik jaylırioqə aylinip kətkən; bəzi butqə qokunux paaliyətliri həttə «Pərwərdigarning namida» ətküzülətti. «Baal» degən butlarəja qokunəqanda, hərhil xəhwanıy gunahlar xu «ibadət»ning bir qismi boləjan; ixlar həttə bəzidə təşəwwur qiləyusiz dəhşətlik həldiki «insanni qurbanlıq qilix»ka aylinip kətkənidi. yəhuda bilən İsrailni əhwalı dəl uzun yillar təwipning dəwətlirini anglimiəjan, tamakni həddidin taxkiri kəp yegəxə, əqir kəsəlgə gıriptar boləjan intayin semiz adəmgə ohxatqili bolidu. Sirttin qariəqanda uning qiyapiti intayin gəwdilik wə qamətlik boləqini bilən, ləkin uning həliti intayin hətərlik bolup, hərqaqan yikilip əlüx mumkinqilili bar bolidu.

Yəhuda wə İsrailning ətrapidimu kəp awariqiliklər bar idi. Ottura xərktə zor əzgırxlər pəyda boləjanidi. Miladiyədin ilgriki 8-əsirning ikkinqi yerimida tarix boyiqə əng kanhor, aldamqi wə təkəbbur imperiyələrdin biri, yəni Asuriyə imperiyəsi məydanəja qikip, təzla

üstünlukkə erixti. Mikahning pəyoqəmbərlik hizmət məzgili ularning tət padixahining dəwrinə öz iqiğə alidu. Bu tət padixahning hərbi «mukəddəs zemin»gə tajawuz kılıp kirgən: —

(1) Tiglaf Piləsər (III) (744-727). U Asuriyəni jahangirlik yoliqə kirgüzgən. Filistiyə, Dəməşk, Galiliyə wə «Trans'iordaniyə» kəyni-kəynidin uning qoxunlirioqə tən bərgən.

(2) Tiglaf Xalman'əzər (V) (726-722). U «ximaliy padixahlik»ning paytəhti Samariyəgə hujum kılqan. Xəhər ahirida uning iz basari Sargonoqə təslim bolqan.

(3) Sargon (II) (722-705). Samariyə wə ximaliy padixahlikning qaloqan jayliridikilərnə sürgün kılqan. Təkəbbur Samariyə əyni qaqda pəkət Asuriyəning bir «əlkə»si bolup qaloqan.

(4) Sənnahərib (704-681). Asuriyəning əng dəhxətlik, rəhimsiz padixahı. Samariyəning təslim bolqanliki toqruluk həwər Yəhudadə həm kərkunq həm «rəhibimiz ahirida yox bolidu» degəndək birhil kərənglik pəyda kılqan. Həzəkiyə padixah kəp jəhətlərdə ihlasmən adəm wə «islahatqi» bolup, Yəhudaning butpərəslikining kəp sirtki ipadilirini elip taxliqanidi. Biraq Sargon İning əlxi bilən, u Asuriyəgə takabil turux üqün Yəhudani Misir, Babil wə baxqılar bilən ittapaqdax kılıxni «danalığ» dəp bilgən. Bu siyasiti üqün u Yəxaya həm Mikah pəyoqəmbərlər təripidin əyibləngən. Dərwəkə Sənnahərib kəy kətinioqə qüxkən bəridək miladiyədin ilğiriki 701-yili Yəhudaqə hujum kılıp, 46 xəhər (jümlidin Mikah pəyoqəmbər 1:10-15də aldin'ala eytkən tokkuz xəhər)ni ixəqal kılıp, Yerusalemnə muhasirigə aloqan. Həzəkiyə bolsa Yəxaya wə Mikahning bəxarətlirini anglap ittapaqdaxlirini taxlap: «təslim bolmaymiz» dəp həmmə ixlərnə Pərwərdigarqə tapxuroqan. «Yəxaya pəyoqəmbər» degən kitabtin okurmənlərnəning bilginidək, Huda bu ixkə biwasitə kəl tikqan; bir keqidila Asuriyəning 185 ming əskiri sirlik həlda əlgən. Bu karamət yəlbaxqılərnəning, xundakla həlkning kənglinə pəkət kışkə bir məzgil Hudaqə karatqan. Keyinki yüz yil iqidə pütün həlk «bir krizistin yənə bir kriziskə» putlixip yürdi. Neboqadnəsər Babilqə padixah bolqanda, pütün həlk (Mikah bəxarət bərgəndək, 4:10) Babilqə sürgün bolup kətti (miladiyədin ilğiriki 587-yili).

Biraq Mikahning bəxarətliri Hudaning eojir jazalaxliri bilən tohtap kəlməydu. İsrailning tartqan azəbliri arkilik, ular Hudaqə nida kılqanda, «Kutkuzoquqi-Məsih» tuqulidu (2:12-13, 5:1-6). Mikah (5:2də) uning tuqulidioqan jayini, yəni Bəyt-Ləhəm degən kikiqkinə yezini aldin'ala eytidu. «Məsih» bolsa ahirida İsrailni pütünləy Hudaning yenioqə kayturidu. U arkilik İsrail dunyani yorutidioqan parlaq nuroqə aylandurulidu (4-bab). Biraq arilikta ular yənə kəp jəbir-japa tartidu.

İnjilni okuqanlar biliduki, «Bəyt-Ləhəmdə tuqulidioqan» Məsih bolsa dəl Əysadin baxkə adəm əməs. Kəlgüsi bir zamanda İsrail üqün kildioqinidək, U bu zamandimu «pulpərəslik», «xəhwaniylik» wə «həqəkpərəslik», hətta kuruq «diniy xəkilwazlik» katarlik butlarnə taxlap, Əzini izdigənlər üstigə Əzining parlaq nurini qaqidu.

Məzmunlar: —

Yukirida kərsətkinimizdək, Mikahning pəyğəmbərlik hizmitini qılğan waqti 50 yil bolğan. Xübhısızki, uning kitabining məzmuni xu məzgildə yətküzgən nuroqun həwərlirining ihqam bir yəkünidur.

Üq katar bexarət — həmmisi «Anglanglar!» bilən baxlinidu

1-katar bexarət (1:2-2:13)

İsrail «Gunahınglar tüpəylidin düxmənlərnıng hujumioğa uqraysılər wə sürgün bolısılər» dəp agahlandırulidu (1:2-2:11). Bırak Pərwərdigar Əzi tallioğan «kaldi»sini Yerusalemoğa yiojıdu. Ular düxmənning muhasirisidin bəsüp ətıdu, Pərwərdigarning Əzi ularning padıxahı bolıdu (2:12-13). Bu wəqəning əzi birhil bexarət bolup:

(1) Məsihnıng yengı əhdə astıda ixəngüqılərdin tərki b tapqan Əzining «kaldisi»ni yiojıp ularoğa bolğan yetəqılik hizmitini wə:

(2) Ahırkı zamanlarda yüz berıdıoğan ıxlarnı kərsıtidu. Xu qaoğda Huda İsrailni yukiridiki wəqəgə ohxap ketıdıoğan qorqunqluq əhwal astıda yənə karamətlərnı kərsıtip kutkuzıdu.

2-katar bexarət (3:1-5:15)

Yerusalemnıng yetəqıliri pütünləy qırıqləxkənliki tüpəylidin, Pərwərdigar Yerusalemnı harabilikkə aylandurımən, dəydu (3:1-12); bırak u yənə ahırkı zamanda Yerusalemnı barlıq əllərdin üstün kətürımən, dəp wədə berıdu; (4:1-5); Əzining «kaldisi»ni uning ıqıdin yiojıxqa, (4:6-8) xundakla bu paklanduruloğan yengı həlk üqün ularnı oğəlibilik yetəkləydıoğan «padıqi», yəni Məsihnı əwətıxkə wədə berıdu (5:1-15).

3-katar bexarət (6:1-7:20)

Həlk butpərəsliki, asiylıki wə aqkəzlükidin zawallıqqa yüz tutıdu (6:1-7:7); bırak Huda tallioğan «kaldisi», yəni Uning məmin bəndliri Uning rəhim-xəpkitigə erixip, kəqürüm qilinip kutkuzulıdu (7:8-20).

Xuning bilən pəyğəmbərning hər bir «jazalax həwər»i bolsa ux bu həwərgə ıxıni p towa qılğanlar üqün ümidlik nuqta bilən ahırlıxıdu. Kəpqilik Hudaning jazasioğa uqraydu; bırak Mikahğa dəwr dax bolğan Yəxaya pəyğəmbərning səzi boyıqə: «**Bir «kaldi» kaytip kelidu** (wə kutkuzulıdu)» («Yəx.» 10:21).



Mikah

Bexarətlər 1-qatar

Barlik əllər, anglanglar! Samariyə və Yəhudaning həlioqa way!

1 ¹ Pərwərdigarnin səzi — Yotam, Ahaz və Həzəkiya Yəhudaqa padixah boloqan künlərdə Morəxətlik Mikahoqə kəlgən; —

— U bularni Samariyə və Yerusalem toqrisida kərgən.

² Anglanglar, i həklər, həmminglar!

Kulək sal, i yər yüzi və uningda boloqan həmminglar: —

Rəb Pərwərdigar silərni əyibləp guwahlik bərsun,

Rəb mukəddəs ibadəthanisidin silərni əyibləp guwahlik bərsun!

³ Qünki mana, Pərwərdigar Əz jayidin qikidu;

U qüxüp, yər yüzidiki yukiri jaylarni qəyləydu;

⁴ Uning astida taoqlar erip ketidu,

Jiloqlar yerilidu,

Huddi mom otning aldida erigəndək,

Sular tik yardin tökülgəndək bolidu.

⁵ Buning həmmisi Yakupning itatsizliki,

Israil jəmətidiki gunahlar tüpäylidin bolidu;

Yakupning itatsizliki nədin baxlanoqan? U Samariyədin baxlanoqan əməsmu?

Yəhudadiki «yukiri jaylar»ni yasax nədin baxlanoqan? Ular Yerusalemdin baxlanoqan əməsmu?

⁶ Xunga Mən Samariyəni etizdiki tax döwisidək,

Üzüm talliri tikixkə layik jay kiliwetimən;

Mən uning taxlirini jiloqioqa domilitip taxlaymən,

Uning ullirini yalingaqlaymən;

⁷ Uning barlik oyma məbudliri para-para qekiwetilidu;

Uning pahixiliktin erixən barlik hədiyəliri ot bilən köyüdürilidu;

Barlik butlirini wəyranə kilimən;

Qünki u pahixə ayalning həkki bilən bularni yioqip toplidi;

Ular yənə pahixə ayalning həkki bolup käytip ketidu.

1:2 Kan. 32:1; Yəx. 1:2

1:3 «... U Pərwərdigar qüxüp, yər yüzidiki yukiri jaylarni qəyləydu» — «kirix səz»də eytkinimizdək, «Israil (wə baxka əllər) üqün «yukiri jaylar» butlaroqa, jin-xəytanlaroqa ataloqan jaylar idi.

1:3 Kan. 32:13; 33:29; Zəb. 115:3; Yəx. 26:21; Am. 4:13

1:4 «Qünki mana, Pərwərdigar əz jayidin qikidu... 3-ayət U qüxüp, yər yüzidiki yukiri jaylarni qəyləydu; Uning astida taoqlar erip ketidu...» — demisəkmu, bu ahirki zamandiki «Pərwərdigarnin küni»ni kərsitidu.

1:4 Hək. 5:4; Zəb. 18:7-9; Zəb. 68:2, 8; Zəb. 97:5; Am. 9:5

1:5 «Yakupning itatsizliki nədin baxlanoqan? U Samariyədin baxlanoqan əməsmu? Yəhudadiki «yukiri jaylar»ni yasax nədin baxlanoqan? Ular Yerusalemdin baxlanoqan əməsmu?» — Israil wə Yəhudada «yukiri jaylar» butpərəslikkə ait, yirginlik jaylaroqa aylanduruloqanidi. «yukiri jaylar» yasax «Yerusalemdin baxlanoqan» — Sulayman padixahning bu ixlarda əyibi bar idi («2Pad.a» 11:7ni körtüg).

1:6 «Xunga Mən Samariyəni etizdiki tax döwisidək, üzüm talliri tikixkə layik jay kiliwetimən» — baxka birhil tərjimisi: «Xunga Mən Samariyəni etizdiki tax döwisidək, yengila tikilgan uzumzarliktək kiliwetimən». «**Mən uning taxlirini jiloqioqa domilitip taxlaymən**» — Samariyədiki həxəmətlik imarətlər ajayib həyəwətlik qong taxlardin yasaloqanidi (Omri dəgən padixahning dəwridin baxlap). «... domilitip taxlaymən» — ibraniy tilida «... töküp taxlaymən».

1:7 «Qünki u Samariyə pahixə ayalning həkki bilən bularni yioqip toplidi; ular yənə pahixə ayalning həkki bolup käytip ketidu» — «pahixə ayalning həkki» toqruluk: — «kirix səz»imizdə eytiloqandək, Israil wə Yəhudaning butpərəsliki hərhil xəhwaniyilik bilən arilaxkan. Buthanilaroqa məhsus «atap beoxilioqan» pahixə ayallar bilən billə yetix butka qoqunuxning bir paaliyiti idi, xuning bilən buthanilar wə ularni baxküroquqilar bu arkilik beyip kətkənidi. «Pahixə ayalning həkki bolup

⁸ Bular üqün mən ah-zar kətürimən,
Mən hıwlaymən;
Yalingayak, yalingaq degüdäk yürimən;
Mən qılberilärdäk hıwlaymən;
Hıwqıxlardäk matəm tutup yürimən..
⁹ Qünki uning yariliri dawalıoıusizdur,
U hətta Yəhudaıoııquımu yetip,
Həlkimning dərwasısoıa, yəni Yerusalemoııqə yamridi.

¹⁰ Bu apətni Gat xəhırıdä sözlımənglar,
Kət'iy yioılimanglar;
Bəyt-lə-Afrah xəhırıdä topa-qangda eoıınanglar!..
¹¹ Xafırda turuwatқан kız, yalingaqlık wə xərməndilik iqıdä əsirlikkə ət;
Zaananda turuwatқан kızlar talaıa heq qıkkān əməs;
Bəyt-Ezəl ah-zarlar kətürməktə;
«Huda səndin mukim jayingni elip ketidu!»..

¹² Marotta turuwatқан kız yaxıllıkkā təlmürüp tit-tit boluwatidu;
Bırak yamanlık Pərwərdigardin Yerusale dərwasısoıa qüxti..

¹³ Tulparni jəng hərwasıoıa kat, i Lakıxta turuwatқан kız;
(Lakix bolsa, Zion kızıoıa gunahning baxlanıoıan yeri idi!)
Qünki səndə Israilning itaətsizliki tepilidu..

¹⁴ Xunga sən huxlıx hədıylirini Morəxət-Gat xəhırıgə berisən;

kaytip ketidu» — Israilni ixoal kıloıuqi Asuriyə imperiyəsi wə keyin Babil imperiyəsi bəlkim muxu butpərəslıktın erixkən mal-dunyalirini ohxaz yolda (əzlırınin buthanilirini selip, butpərəslık-pahıxiwazlık arklıık beyıxka) ixlətkən boluxı mumkin!

—Baxka birhil qüxəngisi: — pahıxiwazlık arklıık erixəlgən xu kümüx butlarıoıa həl berıxka ixlətkən; təjawuzqılar kümüxni kaytidin eritip, uni tənggilərgə aylanduridu; andin u kaytidin «pahıxə ayalning həkkı»gə ixlıtilixi mumkin.

1:8 «Bular üqün mən ah-zar kətürimən, mən hıwlaymən ... mən qılberilärdäk hıwlaymən; hıwqıxlardäk matəm tutup yürimən» — Mikah pəyoıəmbər Samariyədikilərgə intayin köyüginı üqün kattık azablanıoıan. Xuning bilən u ularıoıa kəlgüsi apətni kərsitidıoıan «rəsim bolux» üqün, həlkning bu ixlarınıg tezla reallıkkā aylinidıoıanlıkıni bilip yetixi üqün, ular aldidä yalingaq (bəlkim «yerim yalingaq») yüridu.

1:8 Ayup 30:29

1:9 «U hətta Yəhudaıoııquımu yetip,...» — muxu yərdə «u» apət yaki «Samariyəning yariliri»ni kərsitidu. «U apət hətta Yəhudaıoııquımu yetip, ... Yerusalemoııqə yamridi» — 10-16-ayətlərdə Mikah Asuriyə imperiyəsining Yəhudanı ixoal kılidıoıanlıkıni aldin əla eytidu. Muxu ayətlərdiki 11 xəhərnin hərbi pəyoıəmbərnin yurti «Morəxət»tin kəp degəndə 9 kilometr yıraklıktā bolup, «Morəxət»ta turup kərgili bolatti. Mikah hərbi xəhərnin namlirinin mənisi həkkidä uningıoıa maslaxkən səzləni kılip, ularning əhwalini süpətligən. Dərwəkə hərbi xəhər ahırıda Asuriyə təripidin ixoal kılini.

1:10 «Bu apətni Gat xəhırıdä sözlımənglar, kət'iy yioılimanglar» — «Gat» degən isimning mənisi «yioıa»ıoıa yekin. «Bəyt-lə-Afrah xəhırıdä topa-qangda eoıınanglar!» — «Bəyt-lə-Afrah» «topa-qanglık yurt» degən mənida.

1:10 2Sam. 1:20; Yər. 6:26

1:11 «! Xafırda turuwatқан kız, yalingaqlık wə xərməndilik iqıdä əsirlikkə ət» — «Safir»ning mənisi «güzəllik», «yekimlik». «Huda səndin mukim jayingni elip ketidu!» — ıbranıy tilida «U səndin mukim jayingni elip ketidu!». «Zaananda turuwatқан kızlar talaıa heq qıkkān əməs» — «Zaan»ning tələppuzi «qıxıx» degən səzgə yekin. «Bəyt-Ezəl ah-zarlar kətürməktə; Huda səndin mukim jayingni elip ketidu!» — «Bəyt-Ezəl» degən «elip ketix»kə yikin ahangda.

—Ayəttiki ikkinqi kışimning baxka birhil tərjimisi: «Zaananda turuwatқан kızlar Bəyt-Ezəlning ah-zarlırıoıa qıkkān əməs; səndin mukim jayingni elip ketidu».

1:11 Yəx. 47:3

1:12 «Marotta turuwatқан kız yaxıllıkkā təlmürüp tit-tit boluwatidu» — «Marot» degənnin mənisi «aqqıq» — ular «yamanlık»ning aqqıklıkıni tetiydu. «...yamanlık Pərwərdigardin Yerusale dərwasısoıa qüxti» — Sənnaherib Yəhudadiki nuroıun xəhərlirini muhasirigə aloıandin keyin Yerusalemi ixoal kıllamay dərwasisi aldıoıa tohtap kaldi. Ahırıda məoıııup boldi.

1:12 Am. 3:6

1:13 «Tulparni jəng hərwasıoıa kat, i Lakıxta turuwatқан kız» — ıbranıy tilida «Lakıx»ning tələppuzi «at»kə yekin. Lakıx xu rayondiki əng küqlük xəhər; atkə tayınixning əzi bir gunah. Huda Israilıoıa «atkə tayınix»ni kət'iy mən'i kıloıanıdi («Kən. 17-bab). Ularınıg atlarıoıa tayınixi bəlkim Yəhudaıoıa səlbıy ülgə boluxı mumkin idi. «Lakıx bolsa, Zion kızıoıa gunahning baxlanıoıan yeri idi!» — Lakıx xəhəri Yəhudada bolıjını bilən birinqi bolup iximaliy padıxalıknıng tunji butpərəs padıxahı Yəroboam (I)ning rəzillikinin tasirni kəbul kıloıan bolsa kərək. Həritiləni kərüng.

Akzibning dukandarliri Israil padixahlirioja yalojanqilik yetküzidu;

¹⁵ Mən tehi sanga bir «mirashor» əpkelimən, i Marəxah xəhiridə turuwatқан kız; Israilning xan-xəripi Adullamojimu qüxüp kelidu..

¹⁶ Özüngni takirbax kıl,

Zokung bolojan balilar üqün qeqingni qüxürüwət;

Korultazdək aydingbaxlikingni kengəyt,

Qünki ular səndin ayrılıp sürgün boluxqa kətti..

Jəbir-zulum üstigə qüxidiojan jaza

2¹ Ornida yetip kəbihlidni oylaydiojanlaroja wə yamanlik əyligüqilərgə way!

Pəket ularning qolidin kəlsila, ular tang etixi bilənla uni ada kilidu;

² Ularning aqkəz kezi etizlaroja qüxsila, ular zorawanlik kılıp buliwalidu;

Əylərgimu kizikipla qalsə, bularnimu elip ketidu;

Ular batur kixinimu jəməti bilən bulaydu,

Adəmni öz mirasliri bilən qoxup qanggiliə kirgüziwalidu..

³ Xunga Pərwədigar mundaq dəydu: —

Mana, Mən bu ailigə qarap, boyunliringlardin qikıralmaydiojan yaman bir boyuntururkni oy-lap təyyarlıwatimən;

Silər əmdi gidiyip mangmaysilər;

Qünki xu künlər yaman künlər bolidu..

⁴ Xu küni ular silər toqırlarlarda təmsilni tiləja elip,

Eqinixlik bir zar bilən zarlaydu: —

«Biz pütünləy bulang-talang kilinduk!;

U həlkimning nesiwisini baxkılarəja bəlüwətti;

Uni məndin xunqə dəhxətlik məhrum kildi!

U etizlirimizni munapikqa təksim kılıp bərdil.

⁵ Xunga Pərwədigarning jamaiti arisidin,

Silərdə qək taxlap zemin üstigə tana tartip nesiwə bəlgüqidin birsimu qalmaydu..

1:14 «Sən huxlixix hədiyilirini Morəxət-Gat xəhriğə berisən» — «Morəxət-Gat» dəgən sөzning yiltizi «mirasni elix» yaki «mirastin məhrum bolux» (ibranıy tilida «morəx», ərəb tilida «miras»). Ular öz «miras»idin ayrilidi, mirasioja «əlwida» deyixi kerək. «Akzibning dukandarliri Israil padixahlirioja yalojanqilik yetküzidu» — «Akzib»ning mənisi «aldamqilik», Yəhuda padixahlıqioja jaylaxkan. Yəhuda padixahliri (xundakla Israil padixahliri) Akzib xəhriğining dukanliridin kəp payda kərgənidi («1Tar.» 4:21-23). Dükəmn qoxuni Israil padixahlıqioja tajawuz kıləjəndin keyin, Samariyə padixahliri jiddiy həjətkə qüxkəndə, Akzibtikilər ularəja burunkidək soda-setik kılıp kerəklik təminatları əwətləməy, ularəja «yaləjanqı» bolup qalıdu.

1:15 «Mən tehi sanga bir «mirashor» əpkelimən, i Marəxah xəhiridə turuwatқан kız» — ibranıy tilida «Marəxah» wə «mirashor» yekın sөz. «mirashor» əlwəttə kinayilik gəp, u Asuriyə padixahı Sənnaheribni kərsitidu. «Israilning xan-xəripi Adullamojimu qüxüp kelidu» — «Adullam» əslidə Dawut pəyojəmbər (yigit waktida) Saul padixahın kəqip, kırıwaləjan qar idi. Demək, Israil, jümlidin uning padixahı wə «xan-xəripi» boləjan butlar yənə kəqixi kerək. Biraq bu sөzning iqidiki mənisi yənə ümid bar. Dawut pəyojəmbər «Adullam»da yoxurunəjəndin keyin, jəpalıq künləni ötküzüp ahirdə Israilning xərəplik padixahı bolup qıqkan. Israil bəlkim uningəja ohxax jəpalıq künləni ötküzgəndin keyin xərəplik künləni yənə kəridu. Məzkur bəxarət yənə Məsih («Israilning xan-xəripi»)ning kəlgüsində Israilning gunahı tüpəylidin azabka qüxüxini kərsitiximu mumkin.

1:16 «Özüngni takirbax kıl, zokung boləjan balilar üqün qeqingni qüxürüwət; qorultazdək aydingbaxlikingni kengəyt,...» — qəqləri nə qüxürüx matəmning birhil ipadisi.

2:2 «... batur kixinimu jəməti» — yaki «... batur kixinimu əyi».

2:2 Yəx. 5:8

2:3 Am. 5:13

2:4 «U Pərwədigar etizlirimizni munapikqa təksim kılıp bərdil!» — «munapik» bəlkim öz əhdisidə həq turmaydiojan Asuriyə padixahını kərsitidu.

2:5 Kən. 32:8, 9

Sahta pəyoqəmbərlərləning Hudaning pəyoqəmbərliridin rənjixi

⁶ Ular: «bexarət bərmənglar!» — dəp bexarət beridu!

Əgər pəyoqəmbərlər bu ixlər toqruluk bexarət bərmisə, əmdi bu ar-nomus bizdin hərgiz kətməydu!.

⁷ I Yakup jəməti,

«Pərwədigarning Rohi səwr-takətsizmu?

Bu ixlər rast Uning kəloqanlirimu?» — degili bolamdu?

Mening səzlim durus mangoquqoqə yaxxilik kəltürməmdü?

⁸ Biraq tünügünla Mening həlkim hətta düxməndək ornidin qozqaldı;

Silər hatirjəmlıktə yoldin ətüp ketiwatqanlarning tonini i q kiymiliri bilən salduruwalisilərki, Uların huddi uruxtin qaytqanlardək kiymisiz qaldurisilər..

⁹ Həlkim arisidiki ayallarni əzlrining illik əyliridin qoqlaysilər;

Uların yax balilirini silər Mening güzəl gəhirmidin mənggügə məhrum qilisilər..

¹⁰ Ornunglardin turup neri ketinglər;

Qünki həlakətni,

Yəni azablıq bir həlakətni kəltüridiqan napaklıq tūpəylidin,

Bu yər silərgə təwə aramgah bolmaydu.

¹¹ Əgər bihudiliklə, yaloqanqiliklə yürgən birsi yaloqan gəp kəlip: —

«Mən xarab wə hərəkkə tayinip silərgə bexarət berimən» — desə,

Mana, u xu həlkə pəyoqəmbər bolup qalidu!.

Hudaning «İsrailning qaldisi»qə bolqan wədisi

¹² Mən qoqum seni bir pütin kəlip uyuxturimən, i Yakup;

Mən qoqum İsrailning qaldisini yioqimən;

Mən ularni Bozrahdkiki qoylardək,

Əz yaylıqda yioqiloqan bir padidək jəm qilimən;

Ular adimining kəplükidin warang-qurunglukqə tolidu..

¹³ Bir «bəsup ətəküqi» ularning aldiqə qikip mangidu;

Ular bəsup qikip, qowukqə yetip berip, uningdin qikti;

Ular bəsup qikti,

Yəni qowukqə yetip berip, uningdin qikti;

2:6 «Ular: «bexarət bərmənglar!» — dəp bexarət beridu! Əgər pəyoqəmbərlər bu ixlər toqruluk bexarət bərmisə, əmdi bu ar-nomus bizdin hərgiz kətməydu!» — bu ayəttə «bexarət berix» deqan peilning yənə bir təjimi: «xal qeqix» (kinayilik gəp).

—Baxkə birnəqqə hil təjimi: (1) «Bu ixlər toqruluk bexarət bərməslək kerək!» (ular dəydu) «əmdi ar-nomus (bizdin) hərgiz kətməydu!» (Mikah dəydu); (2) «Dərwəqə ular (pəyoqəmbərlər) bu ixlər toqruluk bexarət berixkə tohtaydu! əmdi ar-nomus bizdin kətməydu!».

2:6 Yəx. 30:10; Am. 7:16

2:7 «I Yakup jəməti, «Pərwədigarning Rohi səwr-takətsizmu? Bu ixlər rast Uning kəloqanlirimu?» — degili bolamdu?» — demək, İsrail (kübuhişizki, sahta pəyoqəmbərlərləning təlimiliri bilən): «Huda bizni səyidu, biz Hudaning alahidə həlki, U bizgə hərgiz yamanlıqni yatküzməydu» — dəweridu.

—Baxkə birhil təjimi: «I «Yakup jəməti» dəp ataloquqi, Pərwədigar səwr-takətsizmu? Bular (bu yaman ixlər) uning kəloqanlirimu?».

2:8 «... silər hatirjəmlıktə yoldin ətüp ketiwatqanlarning tonini i q kiymiliri bilən salduruwalisilərki, ularni huddi uruxtin qaytqanlardək kiymisiz qaldurisilər» — baxkə birhil təjimi: «... huddi uruxtin qaytiwatqanlardin aloqandək silər ularning tonini i q kiymiliri bilən elip bulisilər» (uruxtin qaytqanlar bolsa hatirjəmlıktə mangidu, əlwəttə).

2:9 «Mening güzəl gəhirim» — (yaki «Mening zibuzinnitimidin») — bəlkim Kanaan zeminining əzini kərsitidu.

2:11 «Mən xarab wə hərəkkə tayinip silərgə bexarət berimən...» — baxkə birhil təjimi: «Birsi «xarab həm hərəkkə qəp bolidiqanlıqni toqrisida bexarət berimən» desə, u muxu həlkəqə təza muwəpik bir pəyoqəmbər bolidu».

2:12 «Əz yaylıqda yioqiloqan bir padidək jəm qilimən; ular adimining kəplükidin warang-qurunglukqə tolidu» — bəzi alimlər «adəmlərləning kəplüki»ni düxmənərləning kəplüki, dəp qaraydu. Biraq bir pəda qoylar jəm qilinqonida, bəribir qong «warang-qurung» kətürilidu.

Ularining Padixahi ularning aldidida,
Pərwərdigar ularning aldioğa ətüp mangidu..

Bexarətlər 2-kətar Yetəkgilərlərinin həlioğa way!

3¹ Mən mundaq dedim: «Anglanglar, i Yakupning hakimliri,
Israil jəmətinin əmiriliri!
Adil həkümni bilix silərgə has əməsmu?»

²⁻³ I yaxhilikni eq kərgüqi,
Yamanlikni yaxhi kərgüqilər —
Silər Əz həlkimdin terisini,
Ustihanliridin gəxini yulidioğan,
Ularining gəxini yəydioğan,
Terisi soyuluquğa üstidin sawaydioğan,
Ustihanlirini qakidioğan,
Ularini qazanoğa təyyarlioğandək,
Daxkəzandiki gəxni toqrioğandək toqraysilər!
⁴ Buningdin keyin ular Pərwərdigarğa nida qilidu,
Biraq U ularni anglimaydu;
Ularining kilmixliridiki hər türlük kəbihliki üqün,
U qaoğda U yüzini ulardin qəqurup yoxuridu!».

Sahta pəyoğəmbərlərinin həlioğa way!

⁵ Pərwərdigar Əz həlkini azduroquqi pəyoğəmbərlər toqruqluq mundaq dəydu: —
(Ular qixliri bilən qixləydu,

«Aman-tinqlik!» dəp warkiraydu,
Kimərkim ularning gelini maylimisa,
Xularğa karxi urux həzirlaydu!)

⁶ — Xunga silərni «alamət kərinüx»ni kərməydioğan bir keqə,
Pal saloqili bolmaydioğan qarangoqluq basidu;
Pəyoğəmbərlər üqün kuyax patidu,
Kün ular üstidə qara bolidu;

⁷ «Alamət kərinüxni kərgüqilər» xərməndə bolidu,
Palqılar yərgə karitilidu;
Ularining həmmisi kalpuklirini tosup yüridu;

2:13 «Bir «bəşüp ətüküqi» ularning aldioğa qikip mangidu; ular bəşüp qikip, kowukğa yetip berip, uningdin qikti; ular bəşüp qikti, ... ularning padixahi ularning aldidə, Pərwərdigar ularning aldioğa ətüp mangidu» — bu uluq bexarət Hudaning Yəhudani Asuriyə imperiyasidin kütəzidioğanlikni kərsitidu; bizningqə bexarət yəne ikki qətim əməlgə axurulidu.
—«Koxumqə söz»imizdə biz u toqruqluq yəne azraq xərhləymiz.

2:13 Yəx. 32:4-5; 52:12; Həx. 1:11; Zək. 12:8; Mat. 3:5; 11:11-14; Yh. 10:2-4

3:1 «Mən mundaq dedim: «Anglanglar, i Yakupning hakimliri, Israil jəmətinin əmiriliri ... » — 1-4-ayəttə sözlüğü bəlkim pəyoğəmbər əzi.

—«Yakup» wə «Israil» muxu yərdə xübhəsiszki, ikki padixahlikni təng kərsitidu. Muxu ayətkə kərioğanda, qiriklixix məmlikətlərinin əng yukiri orunlirioğa wə sothanilirioğa singip kirgenidi; biraq u padixahi Həzəkியani tiloğa almaydu; Həzəkيا ihlasmən adəm bolup, u əzi muxu gunahlardan haliy boləjan.

3:5 «Kimərkim ularning gelini maylimisa, ...» — ibranij tilidə «kimərkim ularning aqozioğa bir nərsə salmisa,...».

3:5 Mik. 2:11

3:6 Yər. 15:9; Yo. 2:10, 31; 3:15; Am. 8:9

Qünki Hudadin heq jawab kəlməydu..

⁸ Birak mən bərhək Pərwədigarning Rohidin küqkə toloqanmən,
Yakupka əzining itaətsizlikini,
Israiloşa uning gunahini jakarlarx üqün,
Tooşa həkümlərgə həm küdrətkə toloqanmən.

⁹ Buni anglanglar, ətünimən, i Yakup jəmətining həkimliri,
Israil jəmətining əmirliri!
Adil həkümgə əq boləjanlar,
Barlik adalətni burmilaydioqanlar,

¹⁰ Zionni qan təküx bilən,
Yerusalemni həkkanıyəsizlik bilən kuridioqanlar!..

¹¹ Zionning həkimliri parilar üqün həküm qikiridu,
Kahınlar «ix həkqi» üqün təlim beridu;
«Pəyoğəmbərlər» pul üqün palqilik kilidu;
Birak ular «Pərwədigarəşa tayinar» mix tehi,
Wə: — «Pərwədigar arimizda əməsmu?
Bizgə heq yamanlik qüxməydu» — deyixidu.

¹² Xunga silərnin wəjənglərdin Zion teqi etizdək aqdurulidu,
Yerusalem dēng-təpilik bolup qalidu,
«Əy jaylarxan taq» bolsa ormanlikning otturisdiki yukiri jaylardəkla bolidu, halas..

Ahirkı zamanlardiki Yerusalem

4¹ Birak ahirkı zamanda, Pərwədigarning əyi jaylarxan taq taqlarning bexi bolup bekitilidu,
Həmmə dēng-egizlikdin üstün kilinip kətürülidu;
Barlik həklər uningəşa qarap ekip kelixidu..

² Nuroqun kəwm-millətlər qikip bir-birigə: —
«kelinglar, biz Pərwədigarning teqioşa,
Yakupning Hudasingin əyigə qikip kəlayli;

3:7 «Ularning həmmisi kalpuklirini tosüp yüridu...» — kalpuklarni tosux adəttə hijillikni bildürətti. Uning üstigə, Musa pəyoğəmbərgə berilgən mukəddəs kanun boyiqə yuqumluk kesəl boləjan adəmlər əzining kalgənlikini agahlandurux üqün kalpuklirini tosüp «Napak, napak!» dəp warkirixi kerək idi. Bu ayət bu sahta pəyoğəmbərlərnin napak səzlirini etirap kilixi kerək bolidioqanlikini bildüridu.

3:9 Am. 5:7; 6:12

3:10 «Zionni qan təküx bilən, Yerusalemni həkkanıyəsizlik bilən kuridioqanlar!» — xühşisizki, Yerusalemə nuroqun həywətlük imarətlər pəyda boləjanidi. Birak həmmisi adalətsizlikkə tayinip yasaloqan.

3:10 Əz. 22:27; Zəf. 3:3

3:11 ««Pəyoğəmbərlər» pul üqün palqilik kilidu;...» — Hudaning pəyoğəmbərliri hərgiz palqilik ixlirini kilmaydu, əlwəttə. Həkiqiy pəyoğəmbərlərnin hizmətliri bilən «palqilik»ning otturisdiki qong pərklər toqruluk «Təbirilər»ni kəring.

3:12 ««Əy jaylarxan taq» bolsa ormanlikning otturisdiki yukiri jaylardəkla bolidu, halas» — Mikah əz dəwridiki «mukəddəs əy» yaki «ibadəthana» deməydu — Ularning gunahliri tüpəylidin u pəkət addiy bir «əy» bolup qaldi.

—Bu ayəttiki bəxarət bəlkim Həzəkiya padixahni qongkur təsirləndürgən boluxi mumkin. Yüz yildin keyin ordidiki əmirilər bəxarətnin Həzəkiyaşa boləjan təsirini tiləşə elip, əz padixahı Yəhoakimoşa bəxarətni nəkil kəltüridu («Zion teqi etizdək aqdurulidu, Yerusalem dēng-təpilik bolup qalidu»), xuning bilən Yərəmiya pəyoğəmbər əlüm jazasidin kutulup qəloqan (Təwrat, «Yərəmiya» 26-bab).

—«Yukiri jaylar» degini kinayilik gəptur. Qünki Yəhudadikilər hərdaim «yukiri jaylar»da buthanilarni selip xu yərdə butlarəşa qokunəjan. Lekin xu qəqlərdə Yerusalem butka qokunəjan jaydək «haram» bolup qalidu, xuningdək ormanlikning kuxilərnin kəziğə az-paz qelikiəjan bir kismidin ibarət bolidu, halas!

3:12 Mik. 3:12

4:1 «Ahirkı zamanda» — ibranıy tilidə «kүнlərnin ahiridə». «Barlik həklər uningəşa Pərwədigarning əyigə qarap ekip kelixidu» — Təwrat həm Zəburda («yat» əllər) həm «həklər» bolsa adəttə Israildin baxka barlik həklərnı, yəni «Yəhudi əməslər»ni kərsitidu. «Mikah» degən kitabta «yat əllər» yaki «həkl-millətlər» deyilsə, hərdaim muxu məninı bildüridu.

4:1 Yəx. 2:2-5

U öz yolliridin bizgə oğitidu,
Wə biz uning izlirida mangimiz» — deyixidu.

Qünki kanun-yolyoruk Ziondin,
Pərwərdigarning səz-kalami Yerusalemdin qikidiqan bolidu.

³ U bolsa kəp həlk-millətlər arisida həküm qikiridu,
U küqlük əllər, yirəktə turoqan əllərnin hək-nahəklirigə kesim kilidu;
Buning bilən ular öz kiliqlirini sapan qixliri,
Nəyzilirini orqak kilip soquxidu;
Bir əl yənə bir əlgə kiliq kətürməydu,
Ular həm yənə urux kilixni oğənməydu;

⁴ Bəlki ularning hər biri öz üzüm teli wə öz ənjür dərihi astida olturidu,
Wə həqkim ularni qorqatmaydu;
Qünki samawiy qoxunlarning Sərdari bolqan Pərwərdigar Öz əozi bilən xundək eytti..

⁵ Barlıq həqlər öz «ilah»ining namida mangsimu,
Biraq biz Hundayimiz Pərwərdigarning namida əbədil'əbədgigə mangimiz.

⁶ Xu künidə, — dəydu Pərwərdigar, — Mən meyip boləuqilarni,
Həydiwetilgənlərni wə Əzüm azar bərgənlərni yiojimən;

⁷ Wə meyip boləuqini bir «kəldi»,
Həydiwetilgənni küqlük bir əl kilimən;
Xuning bilən Pərwərdigar Zion teoqida ular üstidin həküm süridu,
Xu kündin baxlap mənggügiqə..

⁸ Wə sən, i padini kəzətküqi munar,
— Zion kızining egizliki, padixahlik sanga kelidu: —
— Bərhək, sanga əslidiki həqkuk-həkümranlik kelidu;
Padixahlik Yerusalemlə kizioqə kelidu..

Xəreptin ilgiri bolqan azab

⁹ Əmdi sən hazır nemixkə nida kilip nalə kətürisən?
Səndə padixah yokmidi?

Səning muxawiringmu həlak bolqanmidi,
Ayalni toloqak tutkəndək azablar seni tutuwəloqanmidi?

¹⁰ Azabkə qüx, toloqak tutkən ayaldək tuəuqxkə toloqinip tirixkin, i Zion kızi;
Qünki sən hazır xəhərdin qikisən,
Həzır dalada turisən,

4:3 «... U bolsa kəp həlk-millətlər arisida həküm qikiridu... Ular həm yənə urux kilixni oğənməydu» — Yəxaya pəyoqəmbər öz kitabida muxu ayətlərni (1-3-ni) nəkil kəltüridu («Yəx.», 4:2).

4:4 «...ularning hər biri öz üzüm teli wə öz ənjür dərihi astida olturidu» — buning kəqmə mənisə bəlkim hər kixi hər adəm Hudaqə xükür eytip, aqkəzlük kilməydu, degənlik boluxi mumkin.

4:4 1Pad. 5:5

4:6 «Mən meyip boləuqilarni, həydiwetilgənlərni wə Əzüm azar bərgənlərni yiojimən» — «meyip boləuqi», «həydiwetilgənlər» wə «Əzüm azar bərgənlər» degən səz ayalqə rodtiki isimlardur; xühhisizki, bu Israilning panəhsiz əjiz kızdək bolidiqanlikini kərsitidu. «Meyip boləuqi» degən səz bəlkim həzriti Yakup Pələstingə qaytkən qəoqni, Hudaning uning jəhillikini bir tərəp kilip meyip kıləqandın keyinki kərsətkən xəpkitini əskə kəltüridu («Yar.» 32-bab).

4:6 Kan. 30:3, 4, 5

4:7 «Xu kündin baxlap mənggügiqə» — ibraniy tilida «həzirdin baxlap mənggügiqə».

4:7 Dan. 7:14; Zəf. 3:19; Lükə 1:33

4:8 «padini kəzətküqi munar» — bəlkim Yerusalemlə wə uning əməldarlırini kərsitixi mumkin. Qünki ularning rəhiy jəhəttin pütkül Israil («Hudaning padisi»)ning üstigə küzətki, bəkküqi bolux məs'uliyiti bar idi. «Bərhək, sanga əslidiki həqkuk-həkümranlik kelidu; padixahlik Yerusalemlə kizioqə kelidu» — demək, Israil yənə padixahlik bolidu, biraq padixah Huda Əzi (Məsih) Uning wəkili boləuqəqə bolidu (7-ayət).

4:9 Yər. 8:19

Sən hətta Babilojimu qikisən.

Sən axu yərdə kutkuzulisən;

Axu yərdə Pərwərdigar sanga həmjəmət bolup düxmənlingindin kutkuzidu.

¹¹ Wə hazır nuroqun əllər: — «U ayaq asti kılınip buloqansun!

Kəzimiz Zionning ızasını kərsün!» — dəp sanga qarxi jəng kılıxka yioqilidu;

¹² Biraq ular Pərwərdigarning oybirini bilməydu,

Uning nixanini qüxənməydu;

Qünki ənqilərnə hamanoqə yioqəndək U ularni yioqip koydi.

¹³ Ornungdin turup hamanni təp, i Zion kizi,

Qünki Mən münggüzüingni tēmür, tuyaklıringni mis kılımən;

Nuroqun əllərnə soqup parə-parə kiliwetisən;

Mən ularning ojanimitini Pərwərdigarə,

Uların mal-dunyalirini pütkül yar-zemin İgisigə beoqıxlaymən.

Azablık künlərdə Məsih tuqulidu wə Israilni kütquzidu

⁵¹ Əmdi özünqlar qoxun-qoxun bolup yioqilinglar, i qoxun kizi;

Qünki birsə bizni muhasirigə aldı;

Ular Israilning hakim-sorəqisining məngzigə həsa bilən uridu;

² (Sən, i Bəyt-Ləhəm-Əfratah, Yəhudadiki mingliqan xəhər-yezilar arisida intayin kiqik boləqan bolsangmu,

Səndin Mən üqün Israilə Həkim Boloquqı qıqıdu;

Uning huzurumdin qıqıxliri kədimdin,

Yəni əzəldin bar idi).

³ Xunga toloqəq tutkən ayal tuəqup boləquqə,

U ularni düxmənligigə taxlap koyıdu;

Xu qəoqda Uning kərindaxlıri boləqan qaldısı Israilarning yenioqə qaytıp kelidu.

4:10 «Azabkə qüx, toloqəq tutkən ayaldək tuəquxkə toloqinip tirixkən, i Zion kizi; qünki sən hazır xəhərdin qikisən, hazır dalada turisən, sən hətta Babilojimu qikisən» — Israil Asuriyə tərripidin andin Babil (andin keyin yənə Grek wə Rim imeriyesi) tərripidin azab tartıdu. Mikah ularə: Bu azablarnı Hudadin kəlgən «toəoqəq azablır» dəp bilgən bolsanglar, əmdi həkikiy padixah wə muxawir (9-ayət) ənglardin tuəquluxı kərək, dəydu. Dərwəkə Məsih Əysə ular Rim imperiyası tərripidin azab tartkənda tuəquldu.

4:12 Yər. 51:33

4:13 «Ornungdin turup hamanni təp, i Zion kizi, qünki Mən münggüzüingni tēmür, tuyaklıringni mis kılımən; nuroqun əllərnə soqup parə-parə kiliwetisən...» — 11-13-ayattiki iqlar Israil Babilin kütquzulup (10-ayət) Kənaanoqə qaytıp kəlgəndin keyin yüz berixi kərək. Wəhiy miladiyadin ilgirikı 3- wə -2-əsirdə «Makkabiylar» dəwrədə kışmən əməlgə axurulojini bilən, tolək əməlgə axuruluq ahirkı zamanlarda bolux kərək.

4:13 Zək. 4:14; 6:5

5:1 «Əmdi özünqlar qoxun-qoxun bolup yioqilinglar» — baxkə birhil tərjimisi: «Əmdi öz-özünqlarnı kesip tilənglar!» (demək, kattıq qəyoqə-həsətrni bildürüx üqün).

«... Qoxun-qoxun bolup yioqilinglar, i qoxun kizi» — «qoxun kizi» dəgən sirlik səz Yerusalemdikilərnə kərsitidu; bəxərə əməlgə axuruloqənda Yerusalemdikilərnə həmmisining əskər bolidoqanlıqini bildürürüxi mumkin. «Qünki birsə bizni muhasirigə aldı; ular Israilning hakim-sorəqisining məngzigə həsa bilən uridu» — bu «muhasirə» bəlkim ikki muhasirini kərsitixi mumkin: (1) Asuriyə imperiyasının Yerusalemoqə boləqan muhasirisi; xu qəoqda birsə Həzəkıya padixahning «məngzigə həsa bilən uroqan»mikin? (2) ahirkı zamandiki «nuroqun əllər»ning muhasirisi (4:11-13ni kərüng). Bu ikki təhlil toəoqəq bəsa ayətnəning ikkinqi jümlisidiki «u»: (1) Asuriyə padixahını wə keyin: (2) ahirkı zamandiki dəjjalını kərsitidu.

5:2 «Sən, i Bəyt-Ləhəm-Əfratah, Yəhudadiki mingliqan xəhər-yezilar arisida intayin kiqik boləqan bolsangmu, səndin mən üqün Israilə Həkim Boloquqı qıqıdu; uning huzurumdin qıqıx-kirixlıri kədimdin, yəni əzəldin bar idi» — demisəkmü, bu Məsih Əysəni kərsitidu. U: (1) «Bəyt-Ləhəm» dəgən kiqik yezida tuəquloqan; (2) xuning bilən bir wəqıttə u Hudaning «Kalami» bolup, Huda uning wəstisi arkiqik həmmə məwjudatları yaratkənidi («Yh.» 1:1-4), Məsih uning yenidin «əzəldin tartıp» Hudaning iradisini bəja kəltürüxkə qıqıx-kirip tuəoqanıdi.

5:2 Mat. 2:6; Yh. 7:42; Yər. 3:8; 7:12; 14:18; 16:7; Mis. 3:4; Yh. 13:3

5:3 «U ularni düxmənligigə taxlap koyıdu» — yaki «ularni taxlap koyıdu».

«xunga toloqəq tutkən ayal tuəqup boləquqə, U ularni düxmənligigə taxlap koyıdu» — demək, bəxərə bəyiqə «Məsih» tuəquloqəq Huda Israilni yat əllərnəning

⁴ U bolsa Pərwərdigarning kúqi bilən,
Pərwərdigar Hudasining namining həywidə padisini bekişka ornidin turidu;
Xundak kılıp ular məzmut turup qalidu;
Qünki U xu qaşda yər yüzining kərilirigiqə uluq dəp bilinidu.

⁵ Wə bu adəm aram-hatirjəmlikimiz bolidu;
Asuriyəlik zeminimizə bəşup kirgəndə,
Ordilirimizni dəssəp qəyligəndə,
Biz uningə qarxi yəttə həlk padiqisini,
Səkkiz qəbilyətlik yetəkini qikirimiz;

⁶ Ular Asuriyə zeminini kiliq bilən,
Nimrodning zeminini etkəlliridə harabə kılıdu;
Wə Asuriyəlik zeminimizə bəşup kirgəndə,
Qegrimiz iqini qəyligəndə,
U adəm bizni uning qolidin kutkuzidu.

⁷ Wə Yaqubning kəldisi nuroqun həlklər arisida Pərwərdigardin qüxkən xəbnəmdək bolidu,
Qəp üstigə yaoqan yamoqurlardək bolidu;
Bular insan üçün keqikməydu,
Adəm balilirining əjrini kütüp turmaydu.

⁸ Yaqubning kəldisi əllər arisida,
Yəni nuroqun həlklər arisida ormandiki həywanlar arisidiki xirdək bolidu,
Qoy padiliri arisidiki arslandək bolidu;
Xir etkəndə ularning arisidin,
Həqkim kutkuzup alalmioqudək qəyləp dəssəydu,
Titma-tit kılıp yirtiwetidu.

⁹ Qolung küxəndiliring üstigə kətürülidu,
Barlik düxmənliring üzüp taxlinidu.

¹⁰ Xu künidə xundak boliduki, — dəydu Pərwərdigar,
Mən aranglardin barlik atliringni üzüp taxlaymən,
Jəng hərwiliringni həlak kilimə.

¹¹ Zeminigdiki xəhərliringni yoki timən,

həkimranliqi astioğa tapxuridu, ular baxka əllərnin hakimiyiti astida turidu; xuningdək ular japa wə azab tartidu. «Xu qaşda Uning Məsihinin kərindaxliri boləjan kəldisi Israillarning yenioğa kəytip kelidu» — ayətkə kəriqanda Məsihinin tuşuluxi Hudağa sadik boləjan bir «kəldisi», yəni «uning kərindaxliri» Pələstin zeminioğa kəytip kelixi bilən baqlıq; tarihtin bilimizki, Hudaning «kəldisi»ning «kəytip kelixi» Məsih tuşuluxitin ilgiri idi (miladiyadin ilgiriki 520-yili).

5:5 Yəx. 9:5

5:6 «Ular Asuriyə zeminini kiliq bilən, Nimrodning zeminini etkəlliridə harabə kılıdu» — «Nimrod» bolsa Babil xəhərinin asasqisi idi. «Asuriyəlik zeminimizə bəşup kirgəndə, qegrimiz iqini qəyligəndə, u adəm bizni uning qolidin kutkuzidu» — ahirki zamanda Məsih Israilni (ular towa kileqandin keyin) barlik düxmənliridin kutkuzidu.

5:7 «Wə Yaqubning kəldisi uroqun həlklər arisida Pərwərdigardin qüxkən xəbnəmdək bolidu, qəp üstigə yaoqan yamoqurlardək bolidu; bular insan üçün keqikməydu, adəm balilirining əjrini kütüp turmaydu» — bu ohxitixning asasiy mənis: «adəmlərnin hərəkəndə ix-paaliyətliri xəbnəm wə yamoqurəyə həqkəndək təsir yətküzəlməydu; ular qüxüxi üçün adəmlərnin hərəkətinə kütməydu. Xəbnəm wə yamoqur bəribir pəkət Hudaning orunlaxturuxi bilən qüxidu»; kəlgüsədə Huda Əz məhir-xəpki bilən Yaqub jəmətinə dunyadiki barlik əllərnə (ular həq ix-paaliyətlərnə kilməy) oyoqitidəjan wə yengiləydejan bir bərikət kildu.

5:8 «Xir etkəndə ularning arisidin, həqkim kutkuzup alalmioqudək qəyləp dəssəydu, titma-tit kılıp yirtiwetidu» — «ular» muxu yərdə «ormandiki həywanlar» wə «qoy padiliri»ni (demək, yat əllərnə) kərsətsə kərək.

5:10 «Mən aranglardin barlik atliringni üzüp taxlaymən, jəng hərwiliringni həlak kilimə» — Hudaning Musa pəyojəmbərgə tapxurojan pərmanliri boyiqə, Israillar arisidiki atlar wə jəng hərwilirini kəpəyitixkə bolmaydu. Hudaning məksiti xühəsisizki, Əz həlkənin atlarəyə, hərwiləyə əməs, bəliki Huda Əzigilə tayinixidin ibarəttur («Kən.»17:16, «Zəb.»20:7, «Yəx.»31:1»nimu kəriq).

5:10 Həx. 14:4

Barlik istihkamliringni oʻqulitimən.

¹² Sehlrlarni qolungdin üzüp taxlaymən;
Silərdə palqilar bolmaydu.

¹³ Mən oyma məbudliringni,
«But tüwrük»liringlarni otturungdin üzüp taxlaymən;
Sən öz qolungning yasioʻiniqə ikkinqi bax urmaysən.

¹⁴ Arangdin «Axaṛah»liringni yuluwetimən,
Wə xəhərliringni ḥalak qilimən;

¹⁵ Wə Manga kulak salmioqan əllərninɡ üstigə aqqiq wə dəroʻəzəp bilən intiqamni yürgüzimən.

Bexarətlər 3-qatar Hudaning dəwasi

6¹ Pərwədigarning nemə dəwatqinini ḥazir anglanglar: —
«Ornungdin tur, taqolər aldida dəwayingni bayan qil,
Egizliklərgə awazingni anglatqin»..

² «I taqolər,
Wə silər, yər-zeminning əzgərməs ulliri,
Pərwədigarning dəwasini anglanglar;
Qünki Pərwədigarning Öz ḥəlqi bilən bir dəwasi bar,
U Israil bilən munazilixip əyibini kərsətməkqi;

³ I ḥəlqim, Mən sanga zadi nemə kildim?
Seni nemə ixta bizar kiliptimən?
Mening hataliqim tooqruluk guwahliq berixkin!

⁴ Qünki Mən seni Misir zeminidin elip qikardim,
Seni kulluk makanidin ḥərlükkə kutquzdum;
Aldingda yetəkləxkə Musa, Ḥarun wə Məryəmlərni əwəttim..

⁵ I ḥəlqim, Pərwədigarning ḥəkkəniyliqlirini bilip yetixinglar üqün,
Moab padixahı Balakning kandaq niyitining barliqini,
Beorning ooqli Balaamning uningqə kandaq jawab bərgənlikini,
Xittimdin Gilgaloʻiqə nemə ixlar boləqanliqini ḥazir esinglarəqə kəltüringlar..

⁶ — Mən əmdi nemini kətürüp Pərwədigar aldioqə kelimən?
Neməm bilən Həmmidin Aliy Boloquqi Hudaning aldida egilimən?
Uning aldioqə kəyduṛmə qurbanliklarni,

5:11 «Zeminingdiki xəhərliringni yokitimən, barlik istihkamliringni oʻqulitimən» — Hudaning bu ixta boləqan məqsiti barlik atlarni wə jəng ḥarwilirini yokitix məqsitigə ohxax boluxi kerək — Israilni pəkət Əzigila tayanduruxtur.

5:14 «Arangdin «Axaṛah»liringni yuluwetimən» — «Axaṛah»lar bəlkim butpərəslikkə beoʻqixlanoqan dərəhliklər idi. Dərəhlər but xəkligə oyuloqan yaki nəqixlənən boluxi mumkin idi. **«wə xəhərliringni ḥalak qilimən»** — «xəhərliring»ning baxka bir tərjimisi: «qanliq qurbangəhliring».

6:1 «Ornungdin tur, taqolər aldida dəwayingni bayan qil, egizliklərgə awazingni anglatqin» — bu soʻzlər Mikahning əzigə (Israillar anglisun dəp) eytiloqan. Qədimki taqolər wə dēng-egizliklər muxu dəwada Hudaning wədiliridə turoqanliqioqə guwahliq beridu («Qan.» 4:26, «Yəx.» 1:2ni kəring).

6:2 Hox. 4:1

6:4 Mis. 12:51; 14:30; 20:2

6:5 «I ḥəlqim... Moab padixahı Balakning kandaq niyitining barliqini, Beorning ooqli Balaamning uningqə kandaq jawab bərgənlikini, Xittimdin Gilgaloʻiqə nemə ixlar boləqanliqini ḥazir esinglarəqə kəltüringlar» — Huda Xittimda Israillarning butpərəslikini jazalioqan, andin ularni kəqürüm qiloqan; U Gilgaldə məjizə yaritip, ularni Jordan dəryasidin otkəzgən. Əmdi ḥazir ohxax ixlar bolmamdu — ular halisila, butpərəsliktin towa qilip, Hudaning nijatini kərudioqan bolidu. Tiləqə elinoqan wəqəlar «Qel.» 24-, 25-bab, wə «Yəxua» 1-5-bablarda hatiriləngən.

6:5 Qel. 22:5; 23:7; 25; Yə. 5

Bir yillik mozaylarni elip keləmdim?

⁷ Pərwərdigar mingiloqan qoqkarlardin,
Tümənligən zəytun meyi dəryaliridin huzur alamdu?
Itaətsizlikim üqün tunji balamni,
Tenimning puxtini jenimning gunahioja atamdımən!?

⁸ I insan, U sanga nemə ixning yahxi ikənlikini kərsətti,
Bərhək, Pərwərdigar səndin nemə tələp qiloqanlikini kərsətti —
Adalətni yürgüzüx,
Məhribanlikni səyüx,
Sening Hudaying bilən billə kəmtərlik bilən mengixtin baxka yənə nemə ixing bolsun?.

Dəwəning dawami, həküm qikirix

⁹ Pərwərdigarning awazi xəhərgə hitab kilip qakiridu;
(Pəm-danalik bolsa namingoja hərmət bilən karaydu!)
Əmdı həküm palikini wə uni Bekitkinini anglanglar: —

¹⁰ Rəzil adəmning əyidə rəzilliktin aloqan bayliqlar yənə barmidu?
Kəm əlqəydioqan yirginqlik əlqəm yənə barmidu?.

¹¹ Biadil taraza bilən,
Bir halta sahta taraza taxliri bilən pak bolalamdim?..

¹² Qünki xəhərnin bayliri zorəwanlik bilən toloqan,
Uning əhalisi yaloqan gəp kilidu,
Ularınin aqzidiki tili aldamqidur..

¹³ Xunga Mən seni urup kəsəl kilimən,
Gunahlıring tüpəylidin seni harabə kilimən.

¹⁴ Yəysən, birək toyunmaysən,
Otturangda aq-boxluk qalidu,
Sən mülküngni elip yetkiməkqi bolisən,
Birək sakliyalımayısən;
Saklap kaldurojining bolsimu, uni kiliqka tapxurimən..

¹⁵ Teriysən, birək həsul almayısən;
Zəytunlarni qəyləysən, birək özüngni meyini sürtüp məsilə kilalmaysən,
Yengi xarabni qəyləp qikirisən,
Birək xarab iqəlməysən..

6:7 «Tenimning puxtini jenimning gunahioja atamdımən!?» — ibraniy tilida «tenimning mewisini jenimning gunahioja atamdımən!?».

6:8 **Qan. 10:12**

6:9 «Əmdı həküm palikini wə uni bekitkinini anglanglar!» — baxka birhil tərjimisi: «Əmdı i qəbilə wə xəhər jamaiti, anglanglar!».

6:10 «Rəzil adəmning əyidə rəzilliktin aloqan bayliqlar yənə barmidu? Kəm əlqəydioqan yirginqlik əlqəm yənə barmidu?...» — 10-15-ayətlərdə hatiriləngən İsrailning kilmixliri yukiriki 8-ayəttiki səznin əksi bolidu (adalətni yürgüzüx, məhribanlikni səyüx, kəmtərlərqə Huda bilən billə mengix). Muxu ayəttiki «əlqəm» ibraniy tilida «əfah» bolidu.

6:11 «Biadil taraza bilən, bir halta sahta taraza taxliri bilən pak bolalamdim?» — baxka birhil tərjimisi: «Biadil tarazini, bir halta sahta taraza taxlirini tutup turoqan adəmlərnı pak həsəbaliyalamdim?».

6:11 **Hox. 12:8**

6:12 **Yər. 9:7**

6:14 «Yəysən, birək toyunmaysən, otturangda aq-boxluk qalidu» — bəzi alimlar bu ibarə toloqak kesili «dizenteriyə»ni kərsitidu, dəp karaydu. «Sən mülküngni elip yetkiməkqi bolisən, birək sakliyalımayısən; saklap kaldurojining bolsimu, uni kiliqka tapxurimən» — baxka birhil tərjimisi: «sən toloqakka kelisən, birək balini tuojımayısən; tuojısangmu, balangni kiliqka tapxurimən».

6:14 **Hox. 4:10**

6:15 **Qan. 28:38; Həg. 1:6**

¹⁶ Qünki «Omrining bəlgilimiliri»ni,
«Aħabning jəmətidikilər kıləjanlırı»ni tutisən;
Sən ularning nəsihətliridə mangisən,
Xuning bilən Mən seni harabə,
Səndə turuwatqanlarning həmmisi iskırtix obyektı kılımən;
Sən həlqimdiki xərməndiqilikni kətürisən..

Pəyqəmbərning azablinixliri

7¹ Mening həliməyə way! Qünki mən huddi yazdiki mewilər yioqilip,
Üzüm həsulidin keyinki wasangdin keyin aq kələjan birsigə ohxaymən,
Yegüdək sapək yəktur;

Jenim tənəna boləjan tunji ənşür yəktur!

² İhlasmən kixi zemindin yəkək kətti,
Adəmlər arisida durus birsimu yəktur;
Ularınq həmmisi kən təküxkə payliməkta,
Hərbiri öz kərindixini tor bilən owaydu..

³ Rəzillikni puhta kılıx üqün,
İkki kəli uningəyə təyyarlanəjan;
Əmir «inam»ni soraydu,
Sorəqimu xundək;
Mətiwər janab bolsa öz jenining nəpsini axkara eytip beridu;
Ular jəm bolup rəzillikni təkuxməkta..

⁴ Ularınq əng esili huddi jiojandək,
Əng durusi bolsa, xohilik tosuqktin bəttərdur.
Əmđi kəzətkiliring kərkup kütəkən kün,
Yəni Huda sanga yəkınlap jazalaydiojan küni yetip kəldi;
Ularınq əlakzadə bolup ketidiojan waktı hazır kəldi..

⁵ Ülpitinggə ixənmə,
Jan dostungəyə tayanma;
Aqzingning ixikini kuqıkingda yatkuqidin yepip yür.

⁶ Qünki oqul atisioyə bihərmətlik kılıdu,
Kiz anisioyə, kelin keyn anisioyə kərxi kəzojilidu;
Kixining duxmənliri öz əyidiki adəmliridin ibarət bolidu..

⁷ Birək mən bolsam, Pərwərdigarəyə kərap ümid bəqləymən;
Nijatimni bərgüqi Hudani kütimən;
Mening Hodayim mənə kulaq salidu.

6:16 «Qünki «Omrining bəlgilimiliri»ni, «Aħabning jəmətidikilər kıləjanlırı»ni tutisən» — Omri İsrailning intayin rəzil padixahı bolup, nuroşuniojan butlarnı yasap, İsrailni bularəyə qokunuxkə buyruşoan. Aħab uningdin tehimu rəzillikkə etip, butpərəslikkə pəhixiwəzlik, «insan kurbanlıqı», pukralarnı bulang-talang kılıx wə kətillikni kəoxkanidi. («1Pad.» 16-22-bablarnı kəring). «Səndə turuwatqanlarning həmmisi iskırtix obyektı kılımən» — muxu yərdə «iskirtix» mazək kılıxni bildüridu.

6:16 1Pad. 16:25, 26, 30-34

7:2 Zəb. 12:1-2; Həx. 4:1

7:3 «Mətiwər janab bolsa öz jenining nəpsini axkara eytip beridu» — «mətiwər jabab» bəlkim padixahni wasitilik kərsitidu.

7:3 Mik. 2:1; 3:11

7:4 «Ularınq əng esili huddi jiojandək, əng durusi bolsa, xohilik tosuqktin bəttərdur» — «əng esili» adalətni burmilimaydu, pəkət uningəyə tosaləqu bolidu! «Huda sanga yəkınlap jazalaydiojan küni...» — ibraniy tilida «sening yəqlindiojan kününq» deyilidu.

7:6 Əz. 22:7; Mat. 10:21, 35, 36; Luğa 12:53

Ahirki zaman toʻqiruluk ümid — Hudaning «qaldisi» söz kilidu

⁸ Manga qarap hux bolup kətmə, i düxminim;
Gərqə mən yikilip kətsəmmu, yənə qəpimən;
Karangəulukta oltursam, Pərwərdigar manga yorukluk bolidu..

⁹ Mən Pərwərdigarning oqəzipigə qidap turimən —
Qünki mən Uning aldida gunah sadir kildim —
U mening dəwayimni sorap, mən üqün həküm qikirip yürgüzgüqə kütimən;
U meni yoruklukqa qikiridu;
Mən Uning həkəniylikini kərimən..

¹⁰ Wə mening düxminim buni kəridu,
Xuning bilən manga: «Pərwərdigar Hudaying kəni» degən ayalni xərməndilik basidu;
Mening kəzüm uning məqlubiyitini kəridu;
U koqidiki patkəktək dəssəp qəylinidu..

Hudaning jawabi

¹¹ — Sening tam-sepilliring kuralidiqan künidə,
Xu künidə sanga bekitilgən pasiling yiraklarəya yətkilidu.

¹² Xu künidə ular yeningəya kelidu;
— Asuriyədin, Misir xəhərliridin,
Misirdin Əfrat dəryasiqıqə, dengizdin dengizəqıqə wə taoqdin taoqıqə ular yeningəya kelidu.

¹³ Birəq yər yüzi bolsa əzining üstidə turuwatқанlar tüpəylidin,
Yəni ularning kilmixlirining mewisi tüpəylidin harabə bolidu..

Hudaning «qaldisi»ning duasi

¹⁴ — Əz həlkingni, yəni ormanda, Karməl otturida yaloquz turuwatқан Əz mirasing boləjan padini,
Tayak-əasang bilən ozuklanduroqaysən;
Qədimki künlərdikidək,
Ular Baxan həm Gilead qimənzarlırida qaytidin ozuklansun!..

Hudaning jawabi

¹⁵ — Sən Misir zeminidin qikқан künlərdə boləjandək,
Mən ularəya karamət ixlarni kərsitip berimən..

¹⁶ Əllər buni kərtip barlıq həywisidin hijil bolidu;
Qolini aqzi üstigə yapidu,
Kulaklıri gas bolidu;

¹⁷ Ular yilandək topa-qangni yalaydu;
Yər yüzidiki əmiligüqilərdək əz təkükliridin titrigən peti qikidu;
Ular qorqup Pərwərdigar Hudayimizning yenioqə kelidu,

7:8 «Manga qarap hux bolup kətmə, i düxminim;...» — muxu yərdiki «düşminim» həm 10-ayəttiki «u» degənlər «ayalqə rod»ta kəlgən boləjaqqa, bəxarət Yerusalemining Asuriyəgə gəp kıləjanlıqini, yaki bolmisa ahirki zamandiki düşmini Babiləya gəp kılidiqanlıqini kərsətsə kerək.

7:9 Zəb. 9:5-7; Zəb. 43:1-2; Yər. 50:34

7:10 Zəb. 79:10; 115:2; Yo. 2:17

7:13 Yər. 21:14

7:14 «... ormanda, Karməl otturida yaloquz turuwatқан əz mirasing boləjan pada...» — «Karməl» bolsa Israilning əng barakşan, əng esil ormanlıq rayoni.

7:14 Mik. 5:3

7:15 Yo. 2:26

«Mikah»

Wə sening tüpəylingdinmu qorqıdu..

¹⁸ Qəbihlikni kəqüridiqan,

Əz mirasi bolqanlarning qaldısının itaətsizlikidin ətidiqan Təngridursən,

U aqqıqini mənggügə saqlawərməydu,

Qünkü U mehir-muhabbatni huxallıq dəp bilidu.

Kim sanga təngdax ilahdur?..

¹⁹ — U yənə bizgə qarap iqini aqrıtidu;

Qəbihliklirimizni U dəsəp qəyləydu;

Sən ularning barlıq gunahlarını dengiz təglirigə taxlaysən.

²⁰ — Sən qədimki künlərdin beri ata-bowilirimizə qəsəm qılqan həqiqət-sadakətni Yaqupqa, Əzgərməs muhabbatni İbrahiməyə yətküzüp kərsitisən.

7:17 Zəb. 72:9; Yəx. 49:32

7:18 «Kim Sanga təngdax ilahdur?» — «Mikah» degən isim, ibraniy tilida «kim Hudaəyə təngdax?» degən mənida.

7:18 Mis. 34:6, 7; Zəb. 103:9

Koxumqə səz

2-bab, 12-13 ayəttiki bexarət tooqrisida: —

«Mən qokum seni bir pütün kilip uyuxturimən, i Yakup;
Mən qokum Israilning qaldisini yiojimən;
Mən ularni Bozrahđiki qoylardək,
Əz yaylikıda yiojiloqan bir padidək jəm kilimən;
Ular adimining keplükidin juxkunlixip ketidu.
Bir «bəsup ötküqi» ularning aldioq qikip mangidu;
Ular bəsup qikip, kowukqa yetip berip, uningdin qikti;
Ularning padixahı ularning aldida,
Pərwədigar ularning bəxioqə ötüp mangidu».

Izahatirimizda eytkinimizdək, bu bexarətning üç «əməlgə axurulux» boluxi mumkin.

(1) Birinqi əməlgə axurulux Yerusalemining Asuriyə padixahı Sənnaheribtin kutkuzuluxi. Sənnaherib Yəhüdaning barlıq xəhərlirini ixqal kilip, andin Yerusalemnı muhasirigə alqandın keyin: «Ular tezla yikilidu» dəp oyloqan wə mahtinip: «Mening butlirim Pərwədigardin uluq» deginidə, u allıkaqan öz aqiwitini bekitkənidi. Həzəkiyə padixah bolsa həmmə ixlarnı Pərwədigaroqə tapxurup, Sənnaheribkə təslim boluxni rət kiloqan. Xu qaoqda Sənnaherib: «Efiopiya bizgə hujum kilmaqkikən» dəgən bir iqwani anglap, Asuriyə qoxunini Yerusalemdin qekindürgən. Andin «Yəxaya pəyoqəmbər» kitabida hatiriləngəndək: **«Xuning bilən Pərwədigarning Pərixtsi qikip, Asuriyəliklərnin bargahıda bir yüz səksən bəx ming əskərnı urdi; mana, kixilər ətigəndə orundin turoqanda, ularning həmmisining əlgənlikini kərdil!»** («Yəxaya» 37-bab)

Bu dərwəkə Yəhüda üçün yengi bir baxlinix idi. Muxu yərdə «bəsup ötküqi» «Pərwədigarning Pərixtsi»ning Əzi idi. Baxka yərlərdə tohtaloqinimizdək ixinmizki, «Pərwədigarning Pərixtsi» alahidə xəhs bolup, U «Pərwədigarning Səz-Kalami» bolqan Məsihdin baxka xəhs əməstur.

(2) İkkinqi əməlgə axurulux yukirikididək anqə «kəzgə kərünərlik» bolmisimu, uningdin muhim dəp qaraymiz. Miladiyədin ilgiri əsirlərdə, muxu ayətni xərhligən «rabbiy»lar (Yəhüdiy ustazlar)ning kəpi ayəttiki «bəsup qikkuqi»ni bolsa «İlyas pəyoqəmbər», «Padixah»ni bolsa «Məsih-Kutkuzoquqi» dəp qaraytti (baxka pəyoqəmbərlərmu İlyas pəyoqəmbərnin Məsihnin yolini təyyarlaydioqanlıqini tiloqə alidu). İnqil dəwrigə kəlgəndə Yəhya pəyoqəmbər awwal kərünüp, həlkni Məsihkə ixinixkə təyyarlioqanlıqini kərimiz. Yəhya tuquluxtin ilgiri, pərixte Jəbrail Yəhyaning atisi Zəkəriyaroqə mundaq həwər yətküzdi: «U (bu bala) **Rəbning aldida İlyas pəyoqəmbərgə has bolqan roh wə küq-qudrəttə bolup, atilarning qəlbilirini balilaroqə mayil kilip, itaətsizlərnı həqkanıylarning aqılanilikigə kirgüzüp, Rəb üçün təyyarlanqan bir həlkni hazır kilix üçün Uning aldida mangidu**» (İnqil, «Luka», 1-bab).

Ottuz yildin keyin Hudaning buyruqi boyiqə Yəhya pəyoqəmbər **«İordan dəryasi wadisidiki barlıq rayonlarnı kezip, kixilərgə gunahlaroqə kəqürüm elip kelidioqan, towa kilixni bildüridioqan suoqə «qəmüldürüx»ni jakarlarxni baxlidi**» («Luka», 3:3). Kərimizki, Yəhya bu həwərnı Yerusalemdə əməs, bəlkı qəl-bayawanda jakarlidi. U yənə uning «qəmüldürüx»ining adəmnı Hudaning «kəqürüm kilixi»ioqə elip baridu, dəydu. Bu dərwəkə bir «bəsup qikix» — Yəhya

«Mikah»

pəyoqəmbərning mana xundak yengi hux həwərnı jakarlıoqan waqtioqıqə, Hudaning «kəqürüm kılıx»ı Yerusalemdiki muqəddəs ibadəthanisida kılinoqan kurbanlıklar arqılık bolup kəldi. Hudaning «kəldisi» bolıqan məmin bəndiliri Yəhyaning səzlırigə kirip qəmüldürülgən. Məsih Əysa axkara təlim berixkə baxlıoqanda, Yəhyaning kəp əgəxkūqiliri uningdin ayrılıp, Əysa Məsihning kəynidin mengixkə baxlıoqan. Xuning bilən təwəndiki parang bolıqan: —

«Andin muhlislar Yəhyaning yenioqə kelip:

— Ustaz, l'ordan dəryasining u kətida sən bilən birgə bolıqan, əzüng təripləp guwahlık bərgən həlikı kixi mana hazır əzi kixilərnı qəmüldürüwatidu, wə həmmə adəm uning yenioqə ketixiwatidu, — dedi.

Yəhya mundaq jawab bərdi:

— Əgər uningqə ərxın ata kılınmioqan bolsa, insan həqnərsigə igə bolalmaydu. Mening silərgə: «Mən Məsih əməs, pəkət Uning aldida əwətilgənmən» deginingə silər əzünglar guwahqisilər. Kəlinqəknı əmrigə aloquqı yigittur (Yəhuda muxu yərdə Məsihnı kərsitidu); ləkin yigitning awazını anglaxnı kütüp turidioqan yigitning kəldixi uning awazını anglap, kəlbidə tolimu hursən bolidu. Mening bu hursənlikim əmdi tolup taxidu. Uning güllənmiki, mening ajizlaxmikim muqərrərdur» («Yh.» 3:26-30).

Muxu yərdə «bəşüp qıkkuqı» əz hizmitini ada kılıqan boldi. Hudaning «pada»si kona kurbanlık tüzümidin bəşüp qıkip, əz padıxaı Rəb Əysa Məsihgə əgixixkə baxlıoqan. Ular bu yolda Məsih Əysa Əzi ularning gunahlırı üqün kurbanlık bolupla qalmay, bəlkı pütün dunyaning gunahlırı üqün ahırkı, mukəmməl wə toluq kurbanlık bolidioqanlıqını tonup yetələydu. Bu əməlgə axurulux bəlkim Məsih Əysaning məlum bir sirlik bayanıoqə qüxəndürüx bolidu: —

«Təwrat kanuni wə pəyoqəmbərlərnı yazmiliri Qəmüldürgüqı Yəhyaqıqə silərgə yetəkqi bolup kəldi; xu waqtın baxlap Hudaning padıxahlıqıning hux həwiri jakarlınıp kəliwatidu; padıxahlıkqə kirməkqi bolıqanlarning hərbi xu padıxahlıkqə bəşüp kırıwelixi kərəktur» («Luka», 16:16, «Mat.» 11:11-15-ayətlərnımu kərüng).

(3) Üqiniqı əməlgə axurulux ahırkı zamanlarda yüz berixi muqərrər. Mikah wə baxkə pəyoqəmbərlər baxkə yərlərdə bəxarət bərginidək, ahırkı zamanda «Məsihning rəkıbi» dəjalning «əzitku yetəkqiliki»də, barlık əllər Yerusalemoqə hujum kılıxkə yioqilidu. Mikahning muxu 12-ayəttiki «Bozrah» (hazırkı l'ordaniyəning «Petra» xəhırı)ni tiloqə aloqını, bəlkim xu waqıtta Hudaning Əz «kəldisi»ni koşqıdax üqün xu yərgə yioqidioqanlıqını kərsitidu («Yəx.» 63:1, «Həb.» 3:3-ayətlər wə izaəatlarnı kərüng). («Bozrah» degənnıng mənisı: «koy kətinı»)

Huda Əz «kəldisi»ni xəhsən Məsih arqılık kutkuzidu. U ularnı yetəkləp oqalıbə bilən «bəşüp qıkip» kəlidu; xuning bilən pütünləy yengi bir dəwr baxlınidu.

Amin!